

УДК: 711

Юрійчук Р.Д.

*Національний університет „Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища
http://www.lp.edu.ua/das_ryslan2207@ukr.net*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ ФУНКЦІОНАЛІЗМУ В М. ЧЕРНІВЦІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ І СВІТОВИМ АРХІТЕКТУРНИМИ ДОСВІДОМ

Анотація: проаналізовано вагомі об'єкти функціоналізму у місті Чернівці та подано їх порівняльний аналіз із європейським та світовим архітектурним досвідом.

Ключові слова: архітектура функціоналізму, неоренесанс, необароко, стилізована класика, неорумунський стиль, бринковяну, модернізм, раціоналізм.

Стан проблеми

Серед архітектурних спрямувань 20-30-х років ХХ ст. основним був функціоналізм. Його відрізняла чіткість принципів засад, економічність, відповідність композиційних прийомів функціональним потребам та рівню сучасної будівельної техніки. Представники цього напрямку вважали, що головним у архітектурі є функціональна організація об'єкту. Надмірності художньої фантазії модерну функціоналізм протиставляв строгу логіку та використання досягнень сучасної науки. Архітектори-функціоналісти прагнули до типізації житлового будівництва, спорудження великих житлових комплексів на вільних територіях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В кінці ХХ та на початку ХХІ століття в Україні та Європі зросло зацікавлення до архітектури функціоналізму. Досить часто у різних містах та країнах проводяться конференції, ініційовані різними інституціями, метою яких є популяризація архітектури функціоналізму серед науковців та населення. Велику діяльність у цьому напрямку проводить також міжнародна організація DoCoMoMo (International Working Party for Document and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern Movement) яка провадить наукові дослідження на тему модернізму та функціоналізму в архітектурі, а також розповсюджує інформацію про його культурне значення у Світі. Проте наукова література за цією тематикою, як правило, висвітлює об'єкти, розташовані у країнах Західної Європи. Натомість об'єкти функціоналізму та творчий доробок їхніх творців є мало дослідженими у країнах Центрально-

Східної Європи. Архітектура Буковини, та міста Чернівців зокрема, ще й сьогодні залишаються мало опрацьованими та недостатньо висвітленими у вітчизняних і закордонних публікаціях. Серед існуючих в Україні наукових праць, присвячених цій тематиці, більшість розвідок належить І.Коротун, М.Никирсі, С.Біленковій, І.Піддубному тощо. Проте, не зважаючи на загальне зацікавлення культурною спадщиною Чернівців, архітектура функціоналізму залишається все ще зовсім не дослідженою.

Формулювання цілі статті

Метою публікації є висвітлення впливу передових ідей європейського функціоналізму на архітектуру Румунії загалом та Чернівців зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження

Найвагомим об'єктом чернівецького функціоналізму є будинок Товариства румунської культури та літератури в Буковині. Його вдале положення – на площі Театральній, в центральній частині культурного осередку міста, поряд з будівлями театру, Єврейського народного дому та колишньої Торгово-промислової палати, було свідомо обраним для того, щоб пропагувати румунську культуру для мешканців Буковини. Фасади цього будинку виглядають надзвичайно авангардно в середовищі архітектури неоренесансу, необароко та стилізованої класики 10-х років ХХ ст. Проте першопочатковий задум інвесторів був зовсім іншим, адже в загальному руслі розвитку європейської архітектури, архітектура Румунії носила досить провінційний характер. Відсталість економічної на технічній бази зумовила запізнє, порівняно з передовими європейськими країнами, застосування нових конструкцій та матеріалів. Прагнення румунської правлячої еліти до ствердження національного престижу країни, після закінчення першої світової війни та приєднання захоплених територій, що раніше належали іншим державам, початково стимулювали розвиток «неорумунського» стилю, як офіційного, що домінував в архітектурі цього періоду[1]. Тому перший, нереалізований, проект було виконано на початку 20-х років архітектором Дуліу Марку, саме в неорумунському стилі, або як його ще називають «стилі Бринковяну» від прізвища Константіна Бринковяну (1688 - 1714) — господаря Волощини та великого покровителя культури. Він, власне, створив цей стиль на межі 17 та 18 століть, гармонійно поєднавши в архітектурі місцеві традиції з нео-візантійським стилем та інноваційними ідеями італійського Відродження. Побудовані ним палац Могошоая і кілька монастирів (у тому числі Хорезу) добре передають ці досягнення[2]. Власне до архітектури часів процвітання Румунії і звернулися у Бухаресті після 1920-го року, коли за Паризьким протоколом держава збільшилася територіально практично у два рази. На цих нових землях необхідно було стверджуватися новій владі і архітектура тут

відіграла не останню роль. Але через фінансову неможливість реалізації першого проекту будинку Товариства румунської культури та літератури, спорудження відкладається, а бажання інвестора з часом зростає. Проте стає зрозумілим, що виключно власними зусиллями однієї гуманітарної організації звести такий великий комплекс практично неможливо. Тому на початку 30-х років Товариство румунської культури та літератури в Буковині вирішило об'єднати свої зусилля із Митрополією Буковини і спорудити архітектурний ансамбль необхідний для діяльності обох організацій. В кінці грудня 1936 року було вирішено переробити проект з метою збільшення об'єкту. Для цього було запрошено одного з найвідоміших румунських архітекторів з Бухареста – Хорію Крянга, який на цей час закінчував спорудження будинку страхової компанії ARO у Бухаресті, що приніс йому світове визнання і потік замовлень. Проект будинку Товариства румунської культури та літератури Хорія Крянга подав на розгляд 9 квітня 1937 р., а спорудження тривало аж до 1940 р. Причому реалізовано було тільки центральний об'єм, що представляє собою лаконічну композицію, яка на головному фасаді умовно поділяється на ліву частину, що має практично суцільне оскління перебите вертикальними тягами та праву - де пласка стіна оздоблена лише невеликими квадратними віконними отворами. За цими двома фрагментами вгадується різне функціональне призначення приміщень, що належали різним власникам. Так у лівій частині будинку розташовувалося Товариство румунської культури та літератури, якому належали концертний зал, зал засідань, читальний зал та бібліотека із книгосховищем. У правій – комерційній частині, власником якої був Православний релігійний фонд Буковини, розташовувалися магазини та ресторан у партері і готельні номери на поверхах над ними. На даху була оглядова тераса з якої можна було побачити усе місто (Рис. 1) [3].

Архітектура будинку Товариства румунської культури та літератури в Чернівцях за формальними ознаками композиційного поєднання глухих світлих фасадних поверхонь із прямокутними отворами різної величини, нагадує павільйон «Еспрі Нуво», що був збудований Ле Корбюзьє у 1925 році для Всесвітньої виставки декоративного мистецтва в Парижі. Тоді така мінімалістична архітектура ще значно випереджувала час і була досить вороже сприйнята публікою. На картках запрошення, які роздавали в день відкриття, було сказано, що цей павільйон «найбільш складно знайти на виставці». Голова міжнародного журі (француз) відповів своїм іноземним колегам, що вимагали присудження Гран Прі павільйону «Еспрі Нуво»: «Тут немає ніякої архітектури!» (Рис. 2) [4].

Рис. 1. Будинок Товариства румунської культури та літератури в Чернівцях.

1937-1940 рр. Арх. Хорія Крянга.

Рис. 2. Павільйон «Еспрі Нуво».

Всесвітня виставка декоративного мистецтва в Парижі. 1925 р.

Арх. Ле Корбюзьє у 1925 році

Але вже в 30-х роках архітектори раціонального спрямування підхопили і активно розвивали ідеї піонера модернізму Ле Корбюзьє. В Італії таким архітектором був Джузеппе Терраньї. Протягом усієї кар'єри він створив невелику, але яскраву, групу будівель, більшість з яких були споруджені в Комо, що був одним із центрів сучасної архітектури Італії. Ці роботи складають ядро італійської раціоналістичної архітектури [5]. Найвідомішим об'єктом Д.Терраньї є «Народний» дім в Комо, споруджений у 1932-36 рр. У своїх творах він добивався органічного зв'язку між внутрішнім простором і довкіллям, поєднуючи глухі білі поверхні стін і ажурні решітчасті структури незаповнених залізобетонних каркасів балконів-галерей, віртуозно використовуючи місцеві традиції середземноморської архітектури (дворики – атріуми, як центри архітектурної композиції). Досить новаторським вирішенням було винести несучу конструкцію назовні, а стіни залишити всередині каркасу (Рис. 3). «Народний» дім в Комо як і павільйон «Еспрі Нуво» стали хрестоматійними зразками функціоналістичної архітектури у Світі. Їх успішно копіювали архітектори різних країн у різні часи.

Д.Терраньї теж часто використовував цей прийом поєднання глухих стін та прямокутних отворів. Так само вирішена архітектура будинку дитячого садку у місті Комо, що був збудований у 1936-37 рр. Всі приміщення знову згруповані навколо відкритого внутрішнього дворику. Зв'язок з природою здійснюється завдяки суцільним відкритим терасам, відокремленим від кімнат оскленими

поверхнями. Як ззовні, так і всередині будівля відкрита для повітря і світла (Рис. 4) [6].

Рис. 3. «Народний» дім в Комо. 1932-36 рр. Арх. Джузеппе Терраньї.

Рис. 4. Дитячий садок в Комо. 1936-1937 рр. Арх. Джузеппе Терраньї.

Інший відомий архітектор Леон Сіліон теж був запрошений у Чернівці з Бухареста і запроєктував тут ряд знакових громадських будівель у стилі функціоналізму. Однією з них був Гуртожиток підмайстрів (бурса) імені Іона Ністора – міністра праці, спорудження якого велося з 1934 по 1936 роки. Відкриття гуртожитку було надзвичайно урочистим, адже його реалізація мала показати як держава турбується про працюючих людей, надаючи їм професійну освіту та житло. На його спорудження було витрачено 32 мільйони лей. Будівля мала чотири поверхи і була розрахована на 300 учнів, які утримувалися за рахунок Міністерства праці. Тут також розмістили велику публічну бібліотеку, професійні майстерні, їдальню, кінозал, пральню та сучасні душові [7].

Фасад гуртожитку підмайстрів представляє практично симетричну композицію, центром якої є злегка виступаючий ризаліт, оздоблений вертикальними тягами, які акцентують вхідну групу. Праве і ліве крило є дуже лаконічними, оздобленими лише прямокутними віконними прорізами. З правого та лівого краю до фасаду прибудовані різновисокі об'єми з додатковими входами до будинку. В торці правого крила розташовано евакуаційні сходи, що акцентовані на фасаді вузьким об'ємом, оздобленим вертикальним осклінням, над яким знаходиться масивний флагшток. Звертання архітектора до симетричної композиції фасаду є досить популярним явищем у архітектурі міжвоєнного періоду. Воно вказує на можливість пов'язання новаторства функціоналізму з історичними традиціями (Рис. 5).

В Італії такими композиційними прийомами часто користувався Марчелло П'ячентіні, який був архітектором-універсалом, що працював у різних архітектурних стилях. Велика кількість наукових джерел вважає М. П'ячентіні представником класичного спрямування в архітектурі міжвоєнної Італії через використання арок, симетричної композиції фасадів, стилізованих стовпів-

колон. Але його проекти наглядно демонструють, що «зв'язок з класикою» існував лише на початковому етапі задуму. Після цього архітектор намагався максимально відійти від класичного прототипу, досягаючи найбільшого ефекту завдяки вільній трансформації звичних пропорційних відношень, які використовувалися у класиці[8]. Яскравим прикладом такої трансформації можуть служити: будівля головного корпусу Міського університету La Sapienza в Римі та Палац правосуддя в Мілані (1932-1940).

Кампус римського університету Сапієнца, був побудований в 30-тих роках ХХ століття практично в центрі міста. Його об'ємно-просторове вирішення відображає шляхи розвитку італійської архітектури від раціоналізму до монументалізму. Проект, підтриманий Муссоліні в 1932 році, представляв ідею створення єдиного наукового центру, «колиски» знань в італійській столиці, адаптованого для збільшення кількості студентів. Будівля головного корпусу симетрична з головним входом, акцентованим своєрідним портиком. Ліве та праве крило об'єднуються с Юридичним та Гуманітарним факультетами. За задумом М. П'ячентіні - це своєрідний задник сцени, який відкривається перед тим, хто пройде через Пропілеї на центральну площу кампусу. Пропорційність висот всіх трьох будівель підкреслює симетричну композицію об'єкту (Рис. 6) [9].

Велика будівля Палацу правосуддя є одним з найбільш символічних об'єктів міжвоєнної архітектури в Мілані. Архітектурне опорядження є досить лаконічним, без жодних елементів оздоблення. При використанні симетричної композиції вирішення головного фасаду М. П'ячентіні, на відміну від університетського корпусу, не висунув центральну частину за межі площини, а навпаки, втопив її, створивши своєрідну нішу входу. Два бічних об'єми є дещо висунутими вперед і мають досить щільне розташування великих прямокутних вікон, як в гранітному цоколі, так і в верхній частині з білого мармуру (Рис. 7).

В архітектурі Нідерландів Якобус Йоганнес Пітер Ауд - один з головних ініціаторів і представників функціоналізму, теж використовував у своїх об'єктах симетричну композицію фасадів. У конторській будівлі «Шелл-Нідерланд» в Гаазі, в 1938-42 рр. він намагався, використовуючи сучасні будівельні матеріали та конструкції, вирішити комплекс на основі класичних засад архітектури[10]. Не тільки висунута вперед центральна частина будівлі, а й увесь головний фасад, оздоблені вертикальними тягами, між якими розташовані віконні отвори. В торцевих стінах, як і в Гуртожитку підмайстрів ім. І. Ністора, архітектор розмістив додаткові сходи. Вони формують виступаючий об'єм, але на відміну від Чернівців, він не прямокутний, а півкруглий у плані (Рис. 8).

Рис. 5. Гуртожиток підмайстрів (бурса) імені Іона Ністора в Чернівцях. 1934-36 рр. Арх. Леон Сіліон.

Рис. 6. Будівля головного корпусу Міського університету La Sapienza в Римі. 1930-ті рр. Арх. Марчелло П'яченціні.

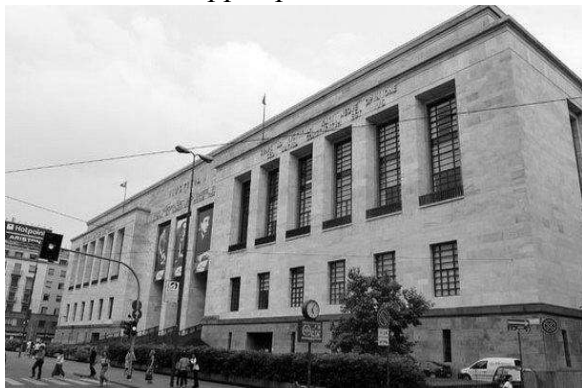

Рис. 7. Палацу правосуддя в Мілані. 1932-1940 рр. Арх. Марчелло П'яченціні.

Рис. 8. Конторській будівлі «Шелл-Нідерланд» в Гаазі. 1938-42 рр. Арх. Якобус Йоганнес Пітер Оуд.

В архітектурі будинку Каси соціального страхування, в Чернівцях, Леон Сіліон використав прийоми об'ємно-просторової композиції, що базуються на поєднанні різновеликих паралелепіпедів, що є дуже популярним для світової практики функціоналізму. Примарія міста безкоштовно надала для новобудови земельну ділянку, адже не тільки в Румунії, а й в цілому Світі питання страхування стає надзвичайно популярним. Так на 30 вересня 1937 року кількість страхувальників в Чернівцях склала 33416 осіб. У зв'язку з цим будівля мала бути надзвичайно показовою і декларувати своєю архітектурою не тільки європейські, а й світові модні тенденції. Касу соціального страхування урочисто відкрили 18 червня 1937 року. Цей імпозантний триповерховий будинок був зведений за останніми досягненнями будівельної справи і обійшовся місту у 18 мільйонів лей. Для установи придбали необхідне медичне обладнання найкращої якості, обладнали рентген-кабінет, відділи дерматології та педіатрії, лабораторії, аптеку, лазню, відділ госпіталізації, а також адміністративні кабінети. В об'ємах чітко простежується функція, адже архітектура функціоналізму мала бути чесною і нічого не приховувати. У

найвищій частині розташовано сходову клітку, на що вказує і вертикальне оскління фасадної поверхні. В дещо нижчому об'ємі є вестибюлі від яких коридорами можна потрапити до кабінетів, що формують ще одну частину (Рис. 9).

Ідея комбінування різних за розмірами об'ємів звичайно ж відсилає до архітектури комплексу BAUHAUS в Дессау, який запроєктував Вальтер Гропіус у 1925-26 рр. Будівлі Баухаузу є одними з найсимволічніших у архітектурі ХХ століття. Незважаючи на свій короткий період роботи (всього 7 років) та подальше запусіння протягом кількох десятиліть, ідеї, проголошені тут, значно провпливали на розвиток сучасної архітектури кількох поколінь. Увесь комплекс має чіткий і спокійний геометричний поділ з м'якими переходами вертикальних та горизонтальних сполучень, оштукатурених площин, віконних ліній та великоформатних скляних стін (Рис. 10).

Рис. 9. Каса соціального страхування в Чернівцях. 1937 р. Арх. Леон Сілеон.

Рис. 10. Будинок школи BAUHAUS в Дессау. 1925-26 рр. Арх. Вальтер Гропіус.

Такі ж ідеї сповідував і Пітер Беренс, у 1927 році, проектуючи будинок на виставці житла Werkbund в селищі Вайсенхоф у Штутгарті. Там експонувалися роботи кращих архітекторів того часу, що призвело до її великої популярності. Тому ідеї, запропоновані на ній, отримали швидке розповсюдження у європейській та світовій архітектурі. В проектах Пітера Беренса яскраво проглядаються тенденції творення нових форм, які можна виготовляти промислово, що свідчить про його боротьбу за об'єднання ремесла, мистецтва та техніки. Прагнення спростити всі декоративні оздобы призвело до цілковитої геометризації архітектури і надання переваг функціональним якостям об'єкту та пошукам натуральних фактур матеріалів [11].

Архітектор з Нідерландів Тео ван Дусбург, що входив до художньої групи De Stijl, із своїми соратниками теж спричинилися до творення нової архітектури не шляхом використання різних декорацій, а методом співставлення різних за величиною об'ємів. Їхня позиція вказувала, що художній твір насамперед повинен мати раціонально-утилітаристський акцент і бути розробленим тверезо, ясно й енергійно, в «інженерній чистоті та

конкретності» свого призначення й господарської функції. При застосуванні цих принципів в архітектурі та дизайні виникло загальнофункціональне правило: споруду виражали як пластичний образ, який ніби ширяє над землею. Естетичний та філософський пуризм групи «Стиль» справив величезний вплив на архітектуру ХХ століття [12].

Ель Лисицький разом із Казимиром Малевичем опрацьовуючи свої супрематичні та кубофутуристичні композиції у 20-х роках теж зверталися до тематики поєднання різновеликих об'ємів. Краса безпредметного, за К.Малевичем, досягається через створення нових форм, в яких зосереджена конструктивна єдність різних елементів, різних ліній, кольорів, об'ємів, фактур, що створюють нове «тіло», як цілісність художнього смислу [13].

Крупним діячем італійської архітектури міжвоєнного періоду був Джузеппе Пагано, який працював разом з Д.Терраньї і був прихильником «нової» архітектури. Він присвятив свою діяльність не тільки проектуванню та будівництву, а й активному пропагуванню ідей модернізму. Серед його об'єктів вагомими є корпус інституту фізики в Університетському містечку в Римі (1932-1935 р.р.) та комерційне училище в Мілані. В обидвох цих будівлях добре простежується вплив Баухаузу та групи «Стиль».

Після включення Буковини до складу Румунії, вже у першій половині 20-х років, було проведено реорганізацію медичної служби. Санітарним інспектором у Чернівцях було засновано регіональний склад медичних засобів, інструментів та медикаментів, а також Інститут гігієни. Він мав два відділення: бактеріологічне та хімічне для проведення дослідження продуктів харчування [14]. Показником ставлення держави до громадян був і стан медицини. Хоча в місті і діяв ряд шпиталів різного призначення, у 30-х роках виникла ідея спорудити показову поліклініку. Так в 1936-37 рр., за проектом архітектора К. Селеджяну, у Чернівцях було побудовано п'ятиповерхову поліклініку. Її архітектурно-просторове вирішення представляє собою великий об'єм, практично наближений до куба. В центральній частині він розділений сходовою кліткою, що експонується на бічному фасаді у вигляді заокругленої форми. В цій монументальній будівлі єдиною декорацією є симетричний балкон, який виступає на рівні третього - п'ятого поверхів на головному фасаді (Рис. 11). Таке вирішення балконів на абсолютно гладкій стіні зразу ж нагадало житловий комплекс Карл-Маркс-Гоф, побудований Карлом Еном у рамках проекту «Червоний Відень» у 1927 році. Правляча соціал-демократична партія Австрії хотіла перемогти бідність в місті. Був введений податок на розкіш (автомобілі, прислуга, володіння нерухомістю). Саме на ці гроші і було побудовано 64 тисячі квартир для нужденних, в тому числі і Карл-Маркс-Гоф. Його довжина становить 1100 метрів і він сьогодні є як семим довгим, так і самим популярним

будинком у Відні завдяки своїй лаконічній вражаючій монументальності (Рис. 12). З часом, такий прийом виведення об'ємних балконів для збагачення пластики фасадів, стає дуже популярним елементом архітектури функціоналізму і в кінці 30-х років ним вже користуються у різних містах Європи та Світу.

Рис. 11. Поліклініка в Чернівцях.
1937 р., Арх. К. Селеджану.

Рис. 12. Житловий комплекс Карл-Маркс-Гоф у Відні. 1927 р. Арх. Карл Ен.

Висновки

Аналіз творчого доробку функціоналізму у Чернівцях та його порівняння з європейським та світовим контекстом засвідчив, що в міській тканині присутні яскраві втілення передових ідей архітектури першої третини ХХ століття. Незважаючи на складну економічну ситуацію в Румунії загалом, та Чернівцях зокрема, ті нечисленні реалізовані об'єкти демонструють намагання держави інтегруватися у середовище передових країн Світу.

Література

1. *Всеобщая история архитектуры в 12 томах / Государственный комитет по гражданскому строительству и архитектуре при Госстрое СССР, Научно-исследовательский институт теории, истории и перспективных проблем советской архитектуры.* — Ленинград; Москва: Издательство литературы по строительству, 1966—1977; Том 11 : Архитектура капиталистических стран ХХ в. / Под редакцией А. В. Иконникова (ответственный редактор), Ю. Ю. Савицкого, Н. П. Былинкина, С. О. Хан-Магомедова, Ю. С. Ярлова, Н. Ф. Гуляницкого. — 1973. — Стр. 461.
2. *Константин Бринковяну [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.* — Режим доступу: URL: https://uk.wikipedia.org/wik i/Константин_Бринковяну. — Назва з екрану. — Дата звернення: 09.08.2017.
3. *Никирса М. Забудова Чернівців: площі, вулиці, споруди, нові мікрорайони, перспектива (1774-2008 рр.) [Текст] Чернівці: історія і сучасність / За заг. Ред.. В.М.Ботушанського. — Чернівці: Зелена Буковина, 2009, стр. 314.*
4. *Павильон «ЭСПРИ НУВО» (Pavillon de L'Esprit Nouveau), Париж, Франція. 1925 [Електронний ресурс] // Матеріал з TOTALARCH — проекту — Режим доступу: URL:*

http://corbusier.totalarch.com/pavillon_de_l_esprit_nouveau. – Назва з екрану. – Дата звернення: 09.08.2017.

5. Питер Айзенман, *Giuseppe Terragni: Transformations, Decompositions, Critiques*, New York: The Monacelli Press, 2003.

6. Кацнельсон Р.А. *Новейшая архитектура Италии. Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам*. Москва, 1963. Стр. 19-23.

7. *Calendarul Glasul Bucovinei*. – 1938. str. 54-66.

8. Гыбина Майя Михайловна. *Марчелло Пьячентини [Электронный ресурс] // Журнал Actual Problems of Theory and History of Art VII / Saint Petersburg State University*. – 15 September 2015. – Режим доступа: URL: <http://actual-art.spbu.ru/en/119-tezisy/tezisy-2014/422-interpretatsiya-klassicheskikh-arkhitekturnykh-tem-v-tvorchestve-marchello-pyachentini.html> – Назва з екрану. – Дата звернення: 10.08.2017.

9. Саймова Валерия. *Итальянский рационализм: архитектура университетского городка La Sapienza [Электронный ресурс] // Интернет-журнал о дизайне и архитектуре BERLOGOS*. – 20 апреля 2016 г. – Режим доступа: URL: <http://www.berlogos.ru/article/italyanskiy-racionalizm-arhitektura-universitetskogo-gorodka-la-sapienza/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 10.08.2017.

10. Крашенникова Н.Л. *Современная архитектура Нидерландов*. Издательство литературы по строительству. Москва, 1971. Стр. 46-47.

11. Biegański P. *U źródeł architektury współczesnej*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa, 1972. Str. 372-381.

12. Стиль (група) [Электронный ресурс] // Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. – Режим доступа: URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Стиль_\(група\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Стиль_(група)). – Назва з екрану. – Дата звернення: 10.08.2017.

13. Малевич Казимир Северинович [Электронный ресурс] // Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. – Режим доступа: URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Малевич_Казимир_Северинович. – Назва з екрану. – Дата звернення: 10.08.2017.

14. Pascal V. *Serviciul de sanatate publica in Bucovina. // Zece ani dela Unire*. – Cernauti: Glasul Bucovinei, 1928. – P. 199.

Аннотация: проанализировано ключевые объекты функционализма в городе Черновцы и подано их сравнительный анализ с с европейским и мировых архитектурным опытом.

Ключевые слова: архитектура функционализма, неоренессанс, необарокко, стилизованная классика, неорумынский стиль, брынковяну, модернизм, рационализм.

Annotation: important objects of functionalism in the city of Chernivtsi were analyzed and their comparative analysis was made according to the European and world architectural experience.

Key words: architecture of functionalism, neo-Renaissance, neo-baroque, stylized classics, neo-Romanian style, Brynkowanu, modernism, rationalism.